Anete Pošiva-Bunkovska
Sugu un biotopu jomas eksperta sertifikāta Nr. 116
anete@environment.lv
tālr. +371 67242411

2015. gada 1. novembrī

Eksperta atzinums

Par aizsargājamiem biotopiem Eiropas standarta platuma publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras līnijas Rail Baltica trases posmos

1. **Atzinums sagatavots par biotopu grupu:** zālāji.

2. Informācija par apsekošanas vietu un apstākļiem.
Dabā apsekota daļa no Eiropas standarta platuma publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras līnijas Rail Baltica trases:

- A1 posms,
- A2 posms,
- C5 alternatīva,
- B2 posms,
- A3 posms no Kurliņupes līdz Tores upei,
- C1 alternatīva.

Apsekošanas mērķis bija aprakstīt paredzētās darbības teritorijā (300 m koridorā) esošos retos un aizsargājamos biotopus, reģistrēt atrastās retās un īpaši aizsargājamās augu sugas; aprakstīt konstatēto reto un īpaši aizsargājamo augu sugu un biotopu labvēlīgas aizsardzības nodrošināšanas prasības, ietekmes uz vidi novērtējuma izstrādes vajadzībām. Papildus vērtētas un atzīmētas arī Latvijas un Eiropas Savienības normatīvajos aktos neiekļautās platības un objekti, kuri vērtējami kā bioloģiskajai daudzveidībai nozīmīgi. Lauka darbi veikti laikā no 2015. gada aprīļa līdz jūnija beigām.

3. Teritorijas dabas aizsardzības statuss.
Apsekotā teritorija ietilpst starptautiski nozīmīgā aizsargājamā teritorijā Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātā, A2 posms šķērso Natura 2000 teritoriju dabas parku "Salacas ieleja" un dabas liegumu "Vitrupes ieleja", B2 posms un C5 alternatīva šķērso Natura 2000 teritoriju dabas liegumu "Vitrupes ieleja".

4. Atzinuma sniegšanas mērķis.
Atzinums sniegts ietekmes uz vidi novērtējuma ziņojuma sagatavošanai "Eiropas standarta platuma publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras līnijas būvniecība".

5. Vispārīgs pētāmās teritorijas un piegulošās teritorijas raksturojums.

<u>A1 posms</u>

A1 posmā atrodami zālāju biotopi pie Kalnalauku mājām un starp Kalnalaukiem un Eglītēm. 2001. gadā minētajās vietās kartēti bioloģiski vērtīgie zālāji (BVZ), arī pie Kuģenieku mājām, taču, izvērtējot šo platību pašreizējo stāvokli un atbilstību ES aizsargājamo zālāju biotopu minimālajiem kritērijiem, lielākā daļa neatbilst aizsargājamo zālāju biotopu statusam. Atbilstošās platības lielākoties ir biotopa 6410 Mitri zālāji periodiski izžūstošās augsnēs 2. variants (ar grīšļiem) un 3. variants (ar zilgano seslēriju) – Latvijā rets biotopa veids, kura platības aizvien samazinās zālāju zemās produktivitātes un problemātiskās apsaimniekošanas dēļ (arī zālāju platības starp Kalnalaukiem un Eglītēm ir sliktā stāvoklī apsaimniekošanas trūkuma dēļ). Pie Kalnalauku mājām atrodas arī neliels biotopa 6270* Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas poligons, kas tiek apsaimniekots pļaujot un noganot ar kazām.

A2 posms

A2 posmā uz ziemeļiem no Salacas zālāju biotopi atrodami nelielās platībās kādreizējo māju vietās (biotopi 6270* Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas un 6510 Mēreni mitras pļavas), to kvalitāte ir zema apsaimniekošanas trūkuma dēļ.

Dabas parkā „Salacas ieleja" A2 posma šķērsojuma transporta izpētes teritorijā ir samērā lielas platības biotopa 6270* Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas (pēdējos gados apsaimniekotas ar pļaušanu un atstāšanu), kā arī gar Salacas upi – 6450 Palieņu zālāji. Palieņu zālāja teritorija nav apsaimniekota (izņemot nelielu posmu gar ūdenstūristu atpūtas vietu), taču to uztur regulāra applūšana, kas ļauj saglabāties zālājam raksturīgajai sugu kompozīcijai un struktūrai.

Svētupes šķērsojumā pie Avotkalniem gar upes krastu ir vairāki biotopa 6450 Palieņu zālāji poligoni, arī šie zālāji pēdējā laikā nav apsaimniekoti, taču palu darbības dēļ joprojām saglabājušies vidēji labā stāvoklī.

Palieņu zālāji trases koridorā un transporta infrastruktūras izpētes teritorijās ir dabas liegumā „Vitrupes ieleja", vienā no upes līkumiem virspalu terasē ir arī neliels fragments ar biotopu 6210 Sausi zālāji kaļķainās augsnēs. Šai teritorijā palieņu zālāju platības ir mazas, taču nozīmīgas kā upes ielejas biotopu kompleksa sastāvdaļa; zālāji tiek arī apsaimniekoti (ar pļaušanu un atstāšanu).

B2 posms

B2 posmā uz ziemeļiem no Salacas zālāju biotopi atrodami pie Hornu mājām (6270* Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas), tos apdraud aizaugšana ar krūmiem un meža stādīšana – daļa apkārtnē esošo atklāto platību jau ir apstādītas vai aizaugušas tiktāl, ka neatbilst zālāja statusam.

Salacgrīvas apkārtnē biotopa 6270* Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas platības atrodas uz ziemeļiem no Salacas upes, nelielas ūdenskrātuves krastos (pie Eņģeļdārza un Līčurgām) – tās 2001. gadā kartētas kā bioloģiski vērtīgie zālāji un, neskatoties uz nepietiekamo apsaimniekošanu, joprojām saglabājušās pietiekamā kvalitātē, lai atbilstu ES aizsargājamam zālāju biotopam.

Dabas parkā „Salacas ieleja" šai posmā raksturīgs biotopu komplekss ir 6450 Palieņu

zālāji gar upes krastu, kur sniedzas palu darbība, un biotops 6210* Sausi zālāji kaļķainās augsnēs uz ielejas nogāzēm, it sevišķi upes ziemeļu krastā, kur mikroklimats (pateicoties dienvidu ekspozīcijai un reljefam) un augsne ir piemēroti biotopa raksturīgajām sugām. Nelielā platībā ir arī biotops 6510 Mēreni mitras pļavas. No agrāk kartētajiem bioloģiski vērtīgajiem zālājiem upes ziemeļu krastā ES aizsargājamo biotopu kritērijiem atbilst tikai daļa, taču kopējās zālāju biotopu platības šeit ir lielas un nozīmīgas dabas parka „Salacas ieleja" bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai.

Svētupes ielejā atrodami biotopi 6450 Palieņu zālāji un 6510 Mēreni mitras pļavas, kas ir raksturīga upes ielejas biotopu kompleksa sastāvdaļa.

Samērā lielas platības ar aizsargājamiem zālāju biotopiem ir pie Vīcupu mājām (gan trases koridorā, gan transporta izpētes teritorijās), šeit sastopams retais biotops 6410 Mitri zālāji periodiski izžūstošās augsnēs (2. variants ar grīšļiem). Lai arī pēdējos gados apsaimniekots ar pļaušanu un atstāšanu, biotops ir saglabājies izcilā stāvoklī, tam raksturīga augsta sugu daudzveidība.

Vitrupes šķērsojumā, kur trases koridors un transporta izpētes teritorija daļēji skar DL „Vitrupes ieleja", ir biotopu 6450 Palieņu zālāji un 6270* Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas komplekss; biotopi apsaimniekošanas trūkuma dēļ ir sliktā kvalitātē, taču nesen uzsākta to atjaunošana un apsaimniekošana.

A3 posms

A3 posmā ES aizsargājamie zālāju biotopi ir samērā lielās platībās, dominē biotops 6270* Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas (1. un 3. variants). Apsaimniekots un labā aizsardzības stāvoklī esošs biotopa komplekss trases koridorā un transporta infrastruktūras izpētes teritorijās atrodas Melnbāržos (starp Mieriņiem un Kalnbērziņiem), biotops atrodams arī uz dienvidiem no Mieriņiem, pamestās un tikai epizodiski apsaimniekotās lauksaimniecības zemju platībās. Izcilas kvalitātes biotopi, kuros ir nodrošināta arī piemērota apsaimniekošana, atrodas netālu no Mētagmuižas pie Bērzkalnu mājām, šai teritorijā ir arī divi dižkoki (ozoli, labā stāvoklī) un vairāki lielu dimensiju ozoli ar lieliem vainagiem, kas papildina tradicionālajai lauksaimniecībai raksturīgo ainavu.

Pie Ēķenu un Pīlāgu mājām transporta infrastruktūras izpētes teritorijā ir nelieli biotopa 6270* Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas fragmenti, apsaimniekošanas trūkuma dēļ to kvalitāte ir pazeminājusies, viens no zālājiem daļēji aizaudzis ar krūmiem.

Aizsargājamie zālāju biotopi ir arī transporta infrastruktūras izpētes teritorijā Stienē, pie Ābeļziedu mājām – tāpat kā daudzviet, to kvalitāte ir zema nepiemērotas apsaimniekošanas (pļaušana ar atstāšanu) vai tās trūkuma dēļ.

C1 alternatīva

Šai posmā neliels zemas kvalitātes fragments ar biotopu 6270* Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas atrodas uz ziemeļiem no kādreizējās Limbažu dzelzceļa līnijas, tas degradējies ilgstošas neapsaimniekošanas rezultātā.

Samērā labā stāvoklī esoši biotopa 6270* Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas fragmenti ir gar kādreizējo dzelzceļa līniju pie Ziediņiem un Kamenēm; zālājs pie Ziediņiem tiek arī apsaimniekots ar ekstensīvu ganīšanu.

6. Konstatētās īpaši aizsargājamās sugas vai sugu grupas un nosacījumi to aizsardzībai.

Kartētajos ES aizsargājamajos zālāju biotopos konstatētas šādas Latvijā īpaši aizsargājamas sugas (atbilstoši 14.11.2000. MK noteikumiem Nr. 396 „Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu"):

1) Baltijas dzegužpirkstīte *Dactylorhiza baltica* biotopu poligonos Nr. 15AP116_97, 98, 181, 182, 184, 186, 189, 190, 191, 192, 193, 195
2) Naktsvijoles *Platanthera sp.* biotopu poligonos Nr. 115AP116_90, 92, 97, 175, 176, 178, 185, 191

Sugu atradņu saglabāšanai nepieciešama atradņu – ES aizsargājamo zālāju biotopu – saglabāšana un ekstensīva apsaimniekošana (pļaušana ar siena novākšanu).

7. Konstatētie Latvijā un Eiropas Savienībā īpaši aizsargājamie biotopi, biotopi ar specifiskām izplatības īpatnībām Latvijā un prasības to aizsardzībai.

Lielākais drauds ES aizsargājamo zālāju biotopu pastāvēšanai paredzētās darbības teritorijā ir apsaimniekošanas trūkums (pamestas lauksaimniecības zemes) un nepiemērota apsaimniekošana (pļaušana ar siena atstāšanu vai smalcināšana). Zālāju uzaršana vai transformēšana apbūves zemēs konkrētajā teritorijā nav ļoti aktuāla, jo vietās, kur ir atrodami zālāju biotopi, nav raksturīga intensīva lauksaimniecība vai apbūves attīstība. Kā negatīvs faktors minama arī mežacūku darbība, kas uzrok zālāju biotopus un tādējādi veicina ruderālu vai invazīvu sugu ieviešanos.

Iespējamā paredzētās darbības ietekme uz ES aizsargājamajiem zālāju biotopiem

Dzelzceļa trases izbūve ES aizsargājamo zālāju biotopu teritorijā neatgriezeniski tos iznīcina; daļēja biotopa iznīcināšana vai tā sadalīšana savstarpēji nesaistītās daļās nozīmē biotopa fragmentāciju un attiecīgi kvalitātes samazināšanos.

Gadījumos, kad dzelzceļa trases izbūves rezultātā tiek apgrūtināta piekļūšana zālāju platībām vai arī to apsaimniekotāji pārceļas uz dzīvi citur, zālāja kvalitāti un pastāvēšanu apdraud apsaimniekošanas trūkums.

Biotopu 6410 Mitri zālāji periodiski izžūstošās augsnēs var apdraudēt hidroloģiskā režīma izmaiņas, jo tam nepieciešami specifiski apstākļi – sezonāli paaugstināts gruntsūdens līmenis.

8. Secinājumi par plānotās darbības vai pasākuma ietekmi uz konstatēto sugu un

biotopu stāvokli un bioloģisko vērtību, kā arī uz piegulošo teritoriju un nosacījumi darbības vai pasākuma veikšanai.

Iespēju robežās jāizvairās no tiešas zālāju biotopu iznīcināšanas; gadījumos, kad trase tiek izbūvēta zālāju biotopa teritorijā, priekšroka dodama risinājumiem, kas zālāju kompleksu nesadala vairākās daļās.

Veidojot šķērsojumus pāri upju ielejām, kurās atrodami aizsargājamie zālāju biotopi, maksimāli jāizvairās no balstu izbūves to teritorijā, applūšanas režīma ietekmēšanas, kā arī jānodrošina tehniskie risinājumi, kas samazina noēnojumu.

Nav pieļaujama būvmateriālu un tehnikas novietošana aizsargājamo zālāju biotopu platībās; ja ir nepieciešams pa tām epizodiski pārvietoties, tad tas jādara ārpus veģetācijas sezonas un sasaluma apstākļos, lai neveidotos rises.

Iznīcinātās biotopu platības, kā arī apdraudētās platības, kurām paredzētās darbības realizācijas rezultātā apgrūtināta piekļūšana un/vai nākotnē netiks nodrošināta piemērota apsaimniekošana, būtu iespējams kompensēt, novirzot līdzekļus apdraudētu un zemākas kvalitātes biotopu atjaunošanai un apsaimniekošanai (piemēram, krūmu izciršanai, pļaušanai ar siena novākšanu vismaz 5-10 gadu periodā, noslēdzot attiecīgus līgumus ar zemes īpašniekiem). Tā kā šie pasākumi nenovērsīs biotopu kopējās platības samazināšanos, tad to būtu iespējams kompensēt, nodrošinot piemērotu apsaimniekošanu teritorijām, kas kartētas kā potenciāli ES aizsargājamie zālāju biotopi (dati uzkrāti Dabas aizsardzības pārvaldē projekta „Potenciālo bioloģiski vērtīgo zālāju inventarizācija (2013.-2014.)" ietvaros) un pie pareizas apsaimniekošanas tuvāko 10 gadu laikā varētu sasniegt ES aizsargājamo zālāju biotopu kvalitāti.

Anete Pošiva-Bunkovska

Sertifikāts Nr. 116 izsniegts 30.05.2014. par biotopu grupām: meži un virsāji, zālāji, purvi; 11.05.2015. par biotopu grupu: jūras piekraste